ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
της 8ης Νοεμβρίου 1990 *

Στην υπόθεση C-179/88,

η οποία έχει ως αντικείμενο αίτηση του Højesteret προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark, ενεργούσας ως πληρεξουσίας της Birthe Vibeke Hertz,

και

Dansk Arbejdsgiverforening, ενεργούσας ως πληρεξουσίας της Aldi Marked K/S,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία της οδηγίας 76/207/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 9ης Φεβρουαρίου 1976, περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/002, σ. 70),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους O. Due, Πρόεδρο, J. C. Moitinho de Almeida, G. C. Rodríguez Iglesias και M. Díez de Velasco, προέδρους τμήματος, Sir Gordon Slynn, K. Ν. Κακούρη, F. Grévisse, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Darmon
γραμματέας: B. Pastor, κύρια υπάλληλος διοικήσεως

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

* Γλώσσα διαδικασίας: η δανική.

— η Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark, ενεργούσα ως πληρεξουσία της Birthe Vibeke Hertz, εφεσείουσας της κύριας δίκης, εκπροσωπούμενη από τον L. S. Andersen, δικηγόρο Århus,

— η Dansk Arbejdsgiverforening, ενεργούσα ως πληρεξουσία της Aldi Marked K/S, εφεσίβλητης της κύριας δίκης, εκπροσωπούμενη από τον J. P. Buhl, δικηγόρο Κοπεγχάγης,

— η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από την J. A. Gensmantel, του Treasury Solicitor's Department,

— η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον P. G. Ferri, avvocato dello Stato,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από την I. Langermann, μέλος της νομικής υπηρεσίας,

έχοντας υπόψη την έκθεση για την επ' ακροατηρίου συζήτηση,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις που ανέπτυξαν η Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark, η Dansk Arbejdsgiverforening, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιταλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή, κατά τη συνεδρίαση της 3ης Οκτωβρίου 1989,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 14ης Νοεμβρίου 1989,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με Διάταξη της 30ής Ιουνίου 1988, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 4 Ιουλίου 1988, το Højesteret της Δανίας υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, δύο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία της οδηγίας 76/207/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 9ης Φεβρουαρίου 1976, περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/002, σ. 70, στο εξής: οδηγία).

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της Birthe Vibeke Hertz, ταμία και πωλήτριας με μερική απασχόληση, και του πρώην εργοδότη της, Aldi Marked K/S. Η Hertz, προσληφθείσα από την Aldi Marked στις 15 Ιουλίου 1982, έτεκε τέκνο τον Ιούνιο του 1983 μετά από εγκυμοσύνη θεωρούμενη « περίπλοκη », την οποία διάνυσε, κατ' ουσίαν και κατόπιν συμφωνίας με τον εργοδότη της, με αναρρωτική άδεια.

3 Κατά τη λήξη της αδείας μητρότητας η οποία, κατά τις διατάξεις του εφαρμοστέου δανικού νόμου, ανερχόταν σε είκοσι τέσσερις εβδομάδες μετά τη γέννηση, η Hertz επανέλαβε την εργασία της στο τέλος του 1983. Δεν είχε κανένα πρόβλημα υγείας έως τον Ιούνιο 1984. Αντιθέτως, μεταξύ Ιουνίου 1984 και Ιουνίου 1985, έλαβε εκ νέου αναρρωτική άδεια επί εκατό εργάσιμες ημέρες. Δεν αμφισβητείται από τους διαδίκους ότι η ασθένεια της Hertz οφειλόταν στην εγκυμοσύνη της και τον τοκετό της.

4 Με έγγραφο της 27ης Ιουνίου 1985, η Aldi Marked γνωστοποίησε στη Hertz ότι καταγγέλλει τη σύμβαση εργασίας της με τη νόμιμη προειδοποίηση τεσσάρων μηνών. Εν συνεχεία, η Aldi Marked διευκρίνισε ότι οι απουσίες της Hertz αποτέλεσαν την αιτία της απολύσεώς της και ότι ήταν σύνηθες να απολύονται οι εργαζόμενοι που απουσιάζουν συχνά λόγω ασθενείας.

5 Επειδή το Sø- og Handelsretten απέρριψε την αγωγή που άσκησε η Hertz κατά της εν λόγω απολύσεως, η Hertz άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του

Højesteret. Ενώπιον του δικαστηρίου αυτού, η Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark (Ένωση των εμποροϋπαλλήλων και υπαλλήλων γραφείου της Δανίας) εμφανίστηκε ως πληρεξουσία της Hertz, η δε Dansk Arbejdsgiverforening (Συνομοσπονδία των δανών εργοδοτών) ως πληρεξουσία της Aldi Marked. Κρίνοντας ότι με την έφεση αυτή δημιουργούνταν ερμηνευτικές δυσχέρειες ως προς την οδηγία 76/207 του Συμβουλίου, το Højesteret αποφάσισε να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

« 1) Καλύπτουν οι διατάξεις του άρθρου 5, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας του Συμβουλίου, της 9ης Φεβρουαρίου 1976, περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας (76/207/ΕΟΚ), τις απολύσεις που αποτελούν συνέπεια απουσιών οφειλομένων σε ασθένεια που αρχική της αιτία είναι η εγκυμοσύνη ή ο τοκετός;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, ισχύει χωρίς χρονικό περιορισμό η προστασία κατά των απολύσεων που οφείλονται σε ασθένεια προκληθείσα από την εγκυμοσύνη ή τον τοκετό; »

6 Στην έκθεση για την επ' ακροατηρίου συζήτηση αναπτύσσονται διεξοδικώς τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της κύριας δίκης, η εξέλιξη της διαδικασίας καθώς και οι γραπτές παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο. Τα στοιχεία αυτά της δικογραφίας δεν επαναλαμβάνονται κατωτέρω παρά μόνον καθόσον απαιτείται για τη συλλογιστική του Δικαστηρίου.

Επί του πρώτου ερωτήματος

7 Οι παρατηρήσεις που κατατέθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου δίνουν το μέτρο των δυσχερειών που ανέκυψαν από το ερώτημα που υπέβαλε το εθνικό δικαστήριο.

8 Αφενός υποστηρίζεται ότι η απόλυση γυναίκας λόγω εγκυμοσύνης, τοκετού ή επανειλημμένων απουσιών που οφείλονται σε ασθένεια της οποία αρχική αιτία είναι η εγκυμοσύνη ή ο τοκετός, οποιοδήποτε χρονικό σημείο και αν επέρχεται η ασθένεια αυτή, είναι αντίθετη προς την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, εφόσον αυτές οι διαταραχές δεν μπορούν να πλήξουν άνδρα εργαζόμενο και, συνεπώς, αυτός δεν θα μπορούσε να απολυθεί για τον ίδιο λόγο.

9 Αφετέρου υποστηρίζεται ότι δεν μπορεί να απαγορευθεί στον εργοδότη να απολύσει γυναίκα εργαζομένη λόγω των πολλών της αναρρωτικών αδειών για τον λόγο και μόνο ότι η αρχική αιτία της ασθένειας ανάγεται στην εγκυμοσύνη ή τον τοκετό. Η απόλυση γι' αυτόν τον λόγο δεν αρκεί για να αποδείξει την παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως. Συγκεκριμένα, αυτή η απαγόρευση, που θα βάρυνε έναν εργοδότη για πολλά χρόνια μετά τον τοκετό, θα δημιουργούσε τον κίνδυνο να προκληθούν όχι μόνο δυσχέρειες διαχειρίσεως και άνισες συνέπειες για τους εργοδότες, αλλά και αρνητικά αποτελέσματα ως προς την απασχόληση των γυναικών. Εξάλλου, παρόλον ότι το άρθρο 2, παράγραφος 3, της οδηγίας καθιστά δυνατό στα κράτη μέλη να θεσπίζουν κανόνες που αποβλέπουν στην προστασία των γυναικών όσον αφορά την εγκυμοσύνη και τη μητρότητα, δεν δίνει καμία κατεύθυνση ως προς το ακριβές περιεχόμενο αυτών των κανόνων.

10 Πρέπει να υπομνηστεί, εκ προοιμίου, ότι η οδηγία, κατά το άρθρο της 1, παράγραφος 1, αποβλέπει στην εφαρμογή, εντός των κρατών μελών, της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας.

11 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας διευκρινίζει ότι « η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως ... συνεπάγεται την απουσία κάθε διακρίσεως που βασίζεται στο φύλο είτε άμεσα είτε έμμεσα, σε συσχετισμό, ιδίως, με την οικογενειακή κατάσταση ». Κατά το άρθρο 5, παράγραφος 1, « η εφαρμογή της ίσης μεταχειρίσεως, όσον αφορά τους όρους εργασίας, συμπεριλαμβανομένων των όρων απολύσεως, συνεπάγεται την εξασφάλιση σε άνδρες και γυναίκες των αυτών όρων, χωρίς διάκριση βασιζόμενη στο φύλο ».

12 Το άρθρο 2, παράγραφος 3, της οδηγίας διευκρινίζει ότι « η παρούσα οδηγία δεν θίγει τις διατάξεις που αφορούν την προστασία της γυναίκας, ιδίως όσον αφορά την εγκυμοσύνη και τη μητρότητα ».

13 Από τις προαναφερθείσες διατάξεις της οδηγίας προκύπτει ότι η απόλυση μιας εργαζομένης γυναίκας λόγω της εγκυμοσύνης της συνιστά άμεση διάκριση βασιζόμενη στο φύλο, όπως το ίδιο συμβαίνει με την άρνηση προσλήψεως εγκύου γυναίκας (βλ. απόφαση της ιδίας ημέρας, Dekker, C-177/88, Συλλογή 1990, σ. I-3941).

14 Αντιθέτως, η απόλυση εργαζομένης γυναίκας λόγω επανειλημμένων αναρρωτικών αδειών, που δεν οφείλονται σε εγκυμοσύνη ή σε τοκετό, δεν συνιστά άμεση διάκριση βασιζόμενη στο φύλο, καθόσον αυτές οι αναρρωτικές άδειες θα επέφεραν την απόλυση του εργαζομένου ανδρός υπό τις ίδιες συνθήκες.

15 Πρέπει να αναγνωριστεί ότι η οδηγία δεν αφορά την περίπτωση της ασθένειας που οφείλεται σε εγκυμοσύνη ή τοκετό. Πάντως, η οδηγία επιτρέπει τις εθνικές διατάξεις που εγγυώνται στις γυναίκες ειδικά δικαιώματα λόγω της εγκυμοσύνης και της μητρότητας, όπως είναι η άδεια μητρότητας. Από αυτό έπεται ότι κατά τη διάρκεια της αδείας μητρότητας, της οποίας τυγχάνει κατ' εφαρμογή του εθνικού δικαίου, η γυναίκα προστατεύεται από απολύσεις λόγω της απουσίας της. Σε κάθε κράτος μέλος εναπόκειται να καθορίζει τις περιόδους αδείας μητρότητας κατά τρόπο ώστε να καθίσταται δυνατό στις εργαζόμενες γυναίκες να απουσιάζουν κατά την περίοδο κατά την οποία επέρχονται διαταραχές που έχουν σχέση με την εγκυμοσύνη και τον τοκετό.

16 Προκειμένου για ασθένεια που εμφανίζεται μετά την άδεια μητρότητας, δεν πρέπει να διακρίνεται η ασθένεια που οφείλεται στην εγκυμοσύνη ή τον τοκετό από κάθε άλλη ασθένεια. Επομένως, αυτή η παθολογική κατάσταση εμπίπτει στο γενικό σύστημα που εφαρμόζεται στην περίπτωση ασθενείας.

17 Πράγματι, οι εργαζόμενες γυναίκες και οι εργαζόμενοι άνδρες είναι εξίσου εκτεθειμένοι στην ασθένεια. Επομένως, ακόμη και αν είναι αληθές ότι ορισμένες διαταραχές προσιδιάζουν στο ένα ή το άλλο φύλο, τίθεται μόνο το ερώτημα αν μία γυναίκα απολύεται λόγω απουσίας οφειλομένης στην ασθένεια, υπό τις ίδιες συνθήκες με τον άνδρα· αν αυτό συμβαίνει, δεν υφίσταται άμεση διάκριση βασιζόμενη στο φύλο.

18 Ομοίως, σ' αυτήν την περίπτωση, δεν τίθεται ερώτημα ως προς το αν οι γυναίκες απουσιάζουν συχνότερα λόγω ασθενείας απ' ό,τι οι άνδρες ούτε, συνεπώς, ως προς την ύπαρξη ενδεχόμενης έμμεσης διάκρισης.

19 Επομένως, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί ως απάντηση ότι, υπό την επιφύλαξη των διατάξεων του εθνικού δικαίου που έχουν θεσπιστεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 2,

παράγραφος 3, της οδηγίας 76/207 του Συμβουλίου, της 9ης Φεβρουαρίου 1976, περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας, οι συνδυασμένες διατάξεις του άρθρου 5, παράγραφος 1, και του άρθρου 2, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας δεν αντιτίθενται στις απολύσεις που αποτελούν τη συνέπεια απουσιών οφειλομένων σε ασθένεια της οποίας αρχική αιτία είναι η εγκυμοσύνη ή ο τοκετός.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

20 Ενόψει της απαντήσεως που δόθηκε στο πρώτο ερώτημα, δεν συντρέχει λόγος να αποφανθεί το Δικαστήριο επί του δευτέρου ερωτήματος.

Επί των δικαστικών εξόδων

21 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Βρετανική και η Ιταλική Κυβέρνηση καθώς και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίες κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος, που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε το Højesteret της Δανίας με Διάταξη της 30ής Ιουνίου 1988, αποφαίνεται:

Υπό την επιφύλαξη των διατάξεων του εθνικού δικαίου που έχουν θεσπιστεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 2, παράγραφος 3, της οδηγίας 76/207/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 9ης Φεβρουαρίου 1976, περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση

και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας, οι συνδυασμένες διατάξεις του άρθρου 5, παράγραφος 1, και του άρθρου 2, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας δεν αντιτίθενται στις απολύσεις που αποτελούν τη συνέπεια απουσιών οφειλομένων σε ασθένεια της οποίας αρχική αιτία είναι η εγκυμοσύνη ή ο τοκετός.

Due Moitinho de Almeida Rodríguez Iglesias

Díez de Velasco Slynn Κακούρης Grévisse

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 8 Νοεμβρίου 1990.

Ο γραμματέας

J.-G. Giraud

Ο Πρόεδρος

O. Due